

№3 (17 липня 2014)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ ЦЕНТРУ РАЗУМКОВА

ЗМІСТ

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА.....	1
ЕНЕРГЕТИКА.....	3
ЕКОНОМІКА.....	4
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА.....	6
ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА.....	8
СОЦІОЛОГІЯ.....	9
ПОДІЇ ЦЕНТРУ РАЗУМКОВА.....	10

ПРОЕКТ КОНСТИТУЦІЇ ПОРОШЕНКА: ЩО І ЧОМУ ТРЕБА МІНЯТИ?

Запропонований Петром Порошенком проект Конституції – це, по суті, лише частина тих змін, які необхідно вносити до основного закону. Тому що зміни, передбачені цим законопроектом, уточнюють розподіл повноважень, перерозподіляють їх між Президентом та іншими органами у трикутнику “Президент – Парламент – Уряд”, а також змінюють структуру органів місцевого рівня й органів виконавчої влади на місцях.

Головна частина цього проекту – та, що стосується можливостей реалізації ідеї децентралізації. На вищому рівні у трикутнику влади ці зміни не є настільки істотними. Вони зводяться до змін у формуванні Кабінету Міністрів (не буде т.зв. президентських міністрів; формально вони залишаться, але їх кандидатури вноситимуться

Прем'єр-міністром і узгоджуватимуться з Президентом; це стосується міністра оборони і міністра закордонних справ). Також призначення деяких інших посадових осіб здійснюватимуться Президентом і Верховною Радою спільно або лише Президентом. Ці зміни не є настільки суттєвими, аби принципово вплинути на розподіл влади.

Новизна цього проекту Конституції полягає в тому, що, по суті, легітимізується нинішня формула створення коаліції у Верховній Раді, коли йдеться не про коаліцію депутатських фракцій, а про парламентську коаліцію, яка може формуватися і фракціями, і окремими депутатами.

У питанні децентралізації влади цей законопроект відповідає існуючій необхідності. Проте можуть виникати питання стосовно того, які саме повноваження будуть закріплені за представниками Президента України в регіонах і які повноваження отримають виконкоми рад. Отже, в принципі, основа – це частина, що

стосується децентралізації. На вищому рівні можуть залишатися питання, що є проблемними в нинішній Конституції і далися взнаки у період 2007-2009рр. (вони в новому проекті не враховані).

Не всіх влаштовує запропонований Порошенком проект змін до Конституції. У “Батьківщини” і “Свободи” – різні мотивації. “Батьківщину” не влаштовує можливе посилення повноважень Президента, і вона хотіла б коаліцію саме на основі фракцій. Її законопроект про вибори відповідає саме цьому критерію. Ним передбачається відновлення імперативного мандата. А в запропонованому проекті змін до Конституції імперативний мандат, навпаки, скасовується.

Стосовно “Свободи”, то їх застереження стосуються одного питання: можливості органів самоврядування встановлювати спеціальний статус для російської та інших мов національних меншин на своїй території. По суті, це норма чинного закону про мови, який намагалися скасувати, але зупинилися.

Схоже, що цей проект ще змінюватиметься, але не кардинально. Адже цей проект не надто суттєво змінює редакцію чинного основного закону.

Що ще має бути враховане? Мають бути внесені зміни до частини Конституції, що стосується органів правосуддя, – стосовно судової системи і прокуратури.

Повна версія [тексту](#)

Заступник генерального директора –
директор політико-правових програм
Центру Разумкова
Юрій ЯКИМЕНКО

ПРОЕКТ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ПОТРЕБУЄ СЕРЬОЗНОГО ДООПРАЦЮВАННЯ

Навіть якщо виходити з того, що конституційний процес запущений, і залишається лише йти до логічного завершення, слід зазначити, що сам зміст змін до Конституції є досить неоднозначним. Цей проект вимагає серйозного доопрацювання. Особливо основний пакет змін – той, що стосується децентралізації. Ті, хто готував для Президента проект змін, явно, за старою звичкою намагалися вислужитися перед ним і де лише можна хоч би трохи насмикати йому розширення повноважень. Це не дуже добре, тому що Президент постійно підкреслює, що він, на відміну від своїх попередників, не намагатиметься під себе підгрибати повноваження, а навпаки, він готовий ними ділитися.

Стосовно зміни положень, які відносяться до повноважень Верховної Ради, – є ряд суб'єктів, які або призначаються Президентом, або їх кандидатури узгоджуються з ним. Тепер Президент може припиняти їх повноваження. Це говорить про те, що ряд цих суб'єктів більше залежатиме від Президента, ніж від ВР. Адже важливо не лише те, хто призначає, але й хто позбавляє повноважень.

Я вважаю абсолютно неприйнятним те, що главу Антимонопольного комітету призначатиме Президент, а не Верховна Рада. Відомо, що Антимонопольний комітет повинен багато спілкуватися, в т.ч. з таким контингентом, як олігархи. А тепер, виходить, що вони вирішуватимуть свої питання в Адміністрації Президента.

Те, що глава зовнішньої розвідки підкорятиметься Президенту, думаю, нормально. Це в рамках пакета його повноважень як головнокомандувача.

Те, що Президент має повноваження призначати представників Президента в регіонах, це стосується вже децентралізації. У тому законопроекті, який підготував Кабмін, були державні представники, з системи виконавчої влади. А тепер вони виявилися підконтрольні і підзвітні Президентові, і це вже інша система. Крім того, повноваження представника Президента, передбачені в цьому проекті, є абсолютно неприйнятними з огляду на пункт, який говорить про координацію взаємодії територіальних органів і центральних органів виконавчої влади. Це все повинен виконувати якраз суб'єкт, що представляє виконавчу владу – Кабмін. Йдеться про те, що знову з'являються механізми, що створюють підстави для конфронтації між Президентом і Кабінетом Міністрів.

Абсолютно неприйнятним є пункт 4, що стосується повноважень представників Президента – “виконують повноваження, визначені Конституцією і законами України”. Що стосується законів України, то, виходить, є можливість через ухвалення законів розширювати повноваження представників Президента фактично безмежно. Як наслідок, всі ці розмови про децентралізацію можуть зникнути в тих повноваженнях, якими наділять у майбутньому через закони представників Президента.

Адміністративно-територіальний устрій. Ст.132 говорить, що “адміністративно-територіальний устрій України базується на основах єдності, цілісності

державної території і централізації”. А тепер у проекті говориться: “базується на основах єдності і цілісності державної території, з'єднання централізації і децентралізації”. Президент завжди підкреслює, що Україна – унітарна країна і такою залишиться. Елемент централізації обов'язково має бути присутнім: якщо його зараз забрати, то вийде, що тут створили елемент, можливо, навіть федералізації.

Система адміністративно-територіального устрою складається з регіонів, районів і громад. Регіони – це області, а також міста Київ і Севастополь. А чим нинішні області відрізняються від регіонів? У чому полягають зміни їх статусу як регіону? Громадою назвали первинну адміністративно-територіальну одиницю, яка охоплює один або кілька населених пунктів, село, селище або місто. Але що таке регіон – не написали. Тому наразі не зрозуміло, до чого було перейменовувати області в регіони.

У нас громада в Конституції розглядається як територіальна громада, як людський субстрат, тобто жителі. А тепер громада вийшла винятково територіальною одиницею, прибравши людський субстрат. А жителі мають право на ресурси, розташовані на тій території, де вони живуть. Це потрібно серйозно доопрацювати. А так, виходить, що зник ключовий елемент общини – жителі, а правами, виходить, наділяються органи місцевого самоврядування.

Ми чуємо, що все це є частиною мирного плану Порошенка. Дай Боже. Але ж потрібно не лише це запропонувати, але й продемонструвати готовність втілити ці ідеї. І у вересні-жовтні у цих регіонів були б права. Але цей закон набуває чинності після публікації, за винятком названих вище змін – вони набувають чинності з дня вступу до повноважень сільськими, селищними та міськими главами, обраними на наступних виборах. А наступні вибори у нас наступного року. Тоді навіщо ці перегони зараз влаштовувати? Поки можна було б обмежитися лише внесенням тих змін, що стосуються децентралізації, і не чіпати поки що тих повноважень Верховної Ради і Президента. Тоді це можна було б швидко зробити і зробити цей закон цілісним і прийнятним, і не створювати передумов для знищення територіальних громад. Це не викличе захоплення у людей, які хочуть розвивати місцеве самоврядування.

Повна версія тексту

Науковий консультант з правових питань
Центру Разумкова
Віктор МУСІЯКА

ЗАВДЯКИ ВЛАСНИМ РЕСУРСАМ УКРАЇНА СПРОМОЖНА ПОВНІСТЮ ПОЗБУТИСЯ ГАЗОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РОСІЇ

Аналізуючи вплив змін глобальних енергетичних маршрутів на європейський ринок потрібно враховувати не тільки можливості джерел диверсифікації поставок, але й динаміку попиту на вуглеводні. Як відомо, попередні прогнози стосовно значного зростання споживання газу в Європі не тільки не виправдались, але навпаки, спостерігалася зворотна тенденція – у період 2009-2013рр. споживання газу в ЄС скоротилося на 10% – до рівня 2000р. Це значною мірою компенсувало негативні наслідки від падіння власного видобутку. У разі зниження цін на газ порівняно з іншими видами палива та пожвавлення економіки, прогнозується, що у період до 2020р. відновлення попиту на нього досягне рівня 2008р. – близько 500 млрд. м³/рік. Залежність ЄС від імпорту становитиме 75% усього споживання. При цьому, прогнозується, що до 30% обсягів газу постачатиметься з нових джерел, а також значно збільшиться імпорт з Каспійського регіону трубопровідним транспортом та LNG – з країн Перської Затоки та Північної і Західної Африки.

Політика диверсифікації поставок енергетичних ресурсів разом з підвищенням рівня інтеграції енергетичної інфраструктури в середині ЄС сприятиме поглибленню його взаємодії з її Південними та Східними партнерами і забезпечить виконання Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Забезпечення синхронізації ГТС України з мережею ЄС (ENSO-G) – необхідний елемент інтеграції газових ринків та енергетичної безпеки Європи.

Значення Росії для світової енергетики, насамперед, ґрунтується на колосальних запасах вуглеводнів. Вона є лідером за доведеними запасами газу, що складають 33 трлн. м³ та посідає восьме місце за доведеними запасами нафти, який становить 12 млрд. т. До пріоритетів міжнародної енергетичної стратегії Росії входить диверсифікація експортних маршрутів поставок енергоносіїв і розширення ринків їх збуту, а також використання палива в якості інструменту економічного тиску, насамперед, на найбільш залежні від російських поставок країни Центральної та Східної Європи.

Впровадження газових проектів на Сахаліні та нещодавнє укладання російсько-китайського контракту на поставки газу до Китаю засвідчує, що Росія у новій світовій енергетиці відіграватиме роль як одного з ключових постачальників вуглеводнів у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Натомість, європейський ринок газу для Росії залишатиметься головним через його незрівнянно більші комерційні переваги для Газпрому порівняно з ринком Південно-Східної Азії.

Газові війни, спровоковані Росією у 2006р. та 2009р., стали гарним уроком для європейських країн. За останні 5 років відчутно посилилась інтеграція газових мереж країн Вишеградської групи в загальну газотранспортну систему ЄС завдяки будівництву низки інтерконекторів. Також, Польща та Литва найближчим часом планують здати в експлуатацію два LNG-термінали на балтійському узбережжі. Продовження послідовної політики диверсифікації джерел поставок ЄС разом зі збільшенням капіталовкладень у інтеграцію енергетичної інфраструктури передбачає суттєве зниження залежності країн Центральної Європи від російського газу. Позбавлення політичних компонентів на ціноутворення газу через відмову “формульного” підходу також відноситься до важливих компонентів підвищення рівня енергетичної безпеки Європи. Незважаючи на прогнозоване заміщення значних обсягів російського газу паливом з інших джерел надходження, російський газ у довгостроковому періоді займатиме суттєву частку в енергетичному балансі центральноєвропейських країн, але його політичний вплив у цьому регіоні після 2018р. помітно ослабне.

Нова українська влада за останні місяці зробила важливі кроки для забезпечення енергетичної безпеки України, яка є невід’ємною частиною загальноєвропейської системи безпеки: у стислі терміни були відновлені реверсні поставки газу через Польщу та Угорщину; підписана Угода зі Словаччиною щодо транзиту газу у “реверсному” режимі; Україна приєдналася до загальної системи газотранспортних операторів ЄС з обліку газу в підземних сховищах газу; проводиться робота з реформування енергетичних ринків відповідно до положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Цими заходами суттєво зменшуються транзитні ризики поставок російського газу для країн Європи. Україна володіє достатніми ресурсами як традиційного, так і нетрадиційного газу для збільшення видобутку з 21 млрд. м³ у 2013р. до 35-40 млрд. м³ у 2025р. та величезним потенціалом у сфері енергозбереження й енергоефективності, завдяки чому спроможна повністю позбутися газових проблем з Росією.

Повна версія [тексту](#)

Директор енергетичних програм
Центру Разумкова
Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО

УКРАЇНЬСЬКА ГТС ПЕРЕВЕРШУЄ ГАЗОТРАНСПОРТНІ МОЖЛИВОСТІ “ПІВДЕННОГО ПОТОКУ”

Загалом підписання контракту між Росією та Австрією з приводу “Південного потоку”, яке відбулося в рамках візиту Президента Росії до Відня, жодним чином не змінює ситуації довкола цього проекту. Адже ключовою країною тут є не Австрія, а Болгарія. Саме там буде точка виходу газопроводу з Чорного моря, а Болгарія на прохання Єврокомісії припинила будівництво газопроводу. Наразі тут більше питань, ніж відповідей.

Стосовно позиції України, то вона, як і раніше, наполягає на тому, що її газотранспортна система залишається найнадійнішим і дешевшим маршрутом постачання російського газу до Європи, який ще і

забезпечений унікальною системою газосховищ, якої немає ні в “Південному”, ні в “Північному потоці”.

“Південний потік” сьогодні є збитковим, потужність газопроводів з Росії перевищує можливості постачання і попит на природний газ. Україна повинна реагувати на вчорашнє підписання просто – збільшувати постачання реверсного газу та поступово відмовлятися від російського газу. Швидше за все, для Газпрому тепер український ринок газу буде закритий.

Повна версія [тексту](#)

Директор енергетичних програм
Центру Разумкова Володимир ОМЕЛЬЧЕНКО

ЯКЩО КОНФЛІКТ НА ДОНБАСІ СПАДАТИМЕ, ТО ІНФЛЯЦІЯ У 2015р. НЕ ПЕРЕВИЩИТЬ 10%

На рівень інфляції наступного року великий вплив матимуть показники року поточного, адже основні інфляційні ризики поки що випадають саме на 2014 рік.

Це і швидка девальвація, яка вже проявилася в інфляції. Наступний шок пов'язаний з подорожчанням житлово-комунальних тарифів. Зараз тарифи змінені, а проявиться це десь із серпня-вересня. Дещо вирівняти ситуацію може те, що очікується непоганий врожай у цьому році, а тому найближчим часом зростання ціни на продукти харчування не очікується. Ще один шок – початок опалювального сезону. Інфляція підвищується у жовтні-листопаді. Ось це три шоки, які, судячи з усього, призведуть до того, що ми наприкінці року отримаємо інфляцію на рівні 16-17%.

Якщо військовий конфлікт не буде розширюватися, тоді запрацюють стабілізаційні програми, а тому основні ризики на 2015р. суттєво знижуються, через що у 2015р. інфляція може виявитися нижчою, ніж 10%, а якщо в економіці почне з'являтися позитивна динаміка, то буде рости продуктивність праці, пропозиція товарів і тому ціни не матимуть істотної тенденції до зростання.

На практиці вважається так: якщо рівень інфляції не перевищує 1% на місяць, то економіка дуже швидко до цього пристосовується. Хоча всі експерти, в т.ч. і МВФ, виходять з того, що інфляція має знаходитися в рамках до 10% у

перехідних умовах. Проблеми – це інфляція вище 12%. Я думаю, що коли пойдуть експерти МВФ, то в їх результатах буде також стояти оцінка на 2015р. не вище 10%, але не буде жодних жорстких фіксацій, щоб не заважати за допомогою монетарно-фіскальних заходів стимулювати реальний сектор.

Різницю між прогнозом Мінфіну (5,4%) і НБУ (до 10%) можна пояснити тим, що основні показники бюджетної політики на 2015р. розроблялися в тих умовах, коли не було остаточно зрозуміло масштаб конфлікту на Донбасі, а також особливостями роботи цих установ. Мінфін виходить більше з міркувань фіскальної політики, впливу бюджетно-податкової політики на економічний розвиток. НБУ вводить деякі поправки, пов'язані з тим, що Україна планує відмовитися від будь-якої прив'язки до валютного курсу і перейде до інфляційного таргетування, тобто встановлення орієнтовного рівня інфляції та досягнення цього показника через монетарні інструменти. Тому тут можуть бути різні припущення.

Повна версія тексту

*Директор економічних програм
Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН*

НЕДРУЖНЯ ПОЛІТИКА РОСІЇ ЗМУШУЄ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ШУКАТИ НОВІ КОНКУРЕНТНІ РИНКИ

Підписання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС вплине на українську економіку позитивно. Україні надається повноцінний шанс вже не за рахунок якихось винятків чи добрих кроків з боку Європейського Союзу знизити імпортерне мито, а також зробити інші важливі кроки, а в рамках повноцінного договору вийти на різні ринки ЄС, а значить і на світові ринки взагалі.

Але, звичайно, далеко не всі наші підприємства й український бізнес готові до конкурентних ринків. Цілком можливо, що спочатку ми не відчуємо жодних особливих змін – ні в кращу, ні в гіршу сторону.

Слід розуміти, що східні ринки, по суті, для України закриті, причому не так через Україну, як, на жаль, через абсолютно недружню політику, яку останнім часом проводить Росія стосовно України. Хочемо ми цього чи ні, але переорієнтація на інші ринки повинна відбуватися. Без цього важко уявити, як зможе існувати наша економіка.

Тому короткостроковий період буде, напевно, болючим для тих підприємств, які повністю зорієнтовані на східні ринки, – тепер їм багато чого доведеться змінювати. Для тих підприємств, які вже працювали з Європою або здійснювали структурні зміни (які потенційно повинні були поліпшити конкурентоздатність), підписання Угоди про асоціацію з ЄС буде додатковою стимул-реакцією для того, щоб спробувати активніше виходити на зовнішні ринки. Тут може зіграти ключову роль Міністерство

економіки і торгівлі, а також Уряд загалом: перш за все, в частині інформування; підтримки експортно-орієнтованих підприємств; супроводу (в т.ч. юридичного); активізації зусиль для включення українського бізнесу в міжнародні потоки через інформаційне забезпечення; розширення можливостей українських підприємств (бути включеними в ланцюги міжнародних корпорацій).

Не секрет, що низка підприємств вітчизняного машинобудування навряд чи зможуть конкурувати з європейськими виробниками. Водночас, маючи досить кваліфіковану робочу силу, цілком можливо, що перепідпорядкування європейським компаніям, стимулювання інвестицій, включення у виробничі ланцюги іноземних компаній допоможуть нашим підприємствам швидше пристосуватися в нових реаліях.

Тому в короткостроковій перспективі після підписання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС буде напруженість, розуміння безвихідності ситуації (у хорошому сенсі слова), а в довгостроковій – лише позитив. У цей перехідний період дуже важлива активна державна політика, спрямована не на захист виробників, а на стимулювання виробництва, і, звичайно ж, активний інформаційний і фінансовий супровід дій.

Повна версія тексту

*Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН*

ЕФЕКТИВНІСТЬ САНКЦІЙ ЗАХОДУ ЗРОСТЕ, ЯКЩО ВОНИ ОХОПЛЯТЬ УСІ ГАЛУЗІ ЕКОНОМІКИ РФ

– Які саме санкції були запроваджені проти Росії, починаючи з березня?

– Запроваджувалися санкції як на управлінському та адміністративному рівні, так і санкції на рівні держави. На початку березня 2014р. ЄС і США повністю згорнули переговори стосовно безвізового режиму з Росією. Були припинені дії з розвитку інвестиційної діяльності і міжнародної співпраці, надання міжнародної технічної допомоги. Наприкінці квітня - травня 2014р. були заморожені всі проекти у сфері розвитку розробок і науки.

Управлінські санкції були запроваджені проти 17 компаній, діяльність яких пов'язують з особами, близькими до В.Путіна – А.Ротенбергом, Ю.Ковальчуком і Г.Тимченком. Стосовно цих компаній були запроваджені секторальні санкції – заборона на експорт, у т.ч. озброєнь і мінеральних добрив. І сьогодні Уряд РФ спільно з “Ростехнологіями” і “Рособоронекспортом” намагаються знайти можливість для реалізації своєї продукції на інших ринках.

Санкції торкнулися й банківського сектору, зокрема банку “Росія”. Абсолютно всі активи і транзакції банку та всіх його дочок були заморожені, що складає близько півмільйона власників карт Visa і Mastercard.

Звичайно, ефективніше було б, якби санкції торкнулися й інших банків, близьких до Путіна. Адже зараз дієвість санкцій відчуває не він особисто, а ні в чому не винні власники банківських карт.

– Наскільки в цілому є ефективними вже запроваджені санкції?

– Безумовно, є дуже ефективними. Наразі вони зумовили цілий ряд економічних наслідків. Насамперед – це вплив капіталу з РФ. За даними “Росстату”, сьогодні він складає близько \$51 млрд. Якщо передбачити, що такі темпи збережуться до кінця року, то на початок 2015р. Росія втратить щонайменше \$100 млрд. Це загрожує появою “дір”, залатати які можна буде лише за допомогою золотовалютного резерву РФ.

На початку 2014р. золотовалютний резерв РФ складав понад \$500 млрд., а, станом на 20 червня, він зменшився до \$471,1 млрд. Різниця спрямована на нівеляцію наслідків санкцій, а також підтримку курсу рубля, який стабільно знижувався останні кілька місяців.

Вплив іноземного капіталу тягне за собою підвищення рівня безробіття. Знижується капіталізація великих російських компаній і вартість їх акцій невблаганно падає.

– Чому Європа зволікає, хоча розмови ведуться постійно?

– Однією з причин є те, що для ЄС Росія й досі є величезним ринком збуту, куди йде

значна частина їх експорту. Росія вкрай зацікавлена в ньому, оскільки сама залежить насамперед від видобутку природних ресурсів, а з виробництвом споживчих товарів у неї справи йдуть не так добре. І якщо порівняти зовнішньоторговельний обіг Росії з ЄС і з США, то в першому випадку імпорт складає приблизно 50%, а в другому – не більше 10-15%. Саме тому США зараз можуть собі дозволити “тиснути” сильніше, ніж Європа.

Тиск з боку Європи може принести зовсім не ті плоди, на які розраховували. Наприклад, у Німеччині, з якою Росія має сьогодні найбільший серед усіх країн ЄС зовнішньоторговельний товарообіг, зростання економіки, якщо вона запровадить заборону на експорт споживчих товарів, сповільниться на 0,5% у рік. Якщо ж йтиметься про заборону на імпорт газу та нафти з РФ, уповільнення економічного зростання Німеччини буде ще значнішим. Подібні “розклади” можна привести майже для кожної з країн ЄС.

– Чи варто чекати третього пакета санкцій, і якими вони будуть?

– Якщо буде реалізований третій пакет санкцій – санкції проти конкретних галузей, то в Росії зменшиться товарообіг зі всіма країнами. Це буде колапс. Адже вони не зможуть “збувати” свій основний експортний товар – природні ресурси. Але знову-таки, не варто дуже розраховувати на санкції від Європи – швидше за все, третя хвиля походитиме зі США. Штати не залежать від російського газу і вони є давніми політичними противниками Росії.

Є сенс запроваджувати секторальні санкції: коли блокуватиметься робота окремих галузей – фінансової, енергетичної, добувної. США досить ввести заборону на транзакції російських компаній в американських банках (всі основні транзакції у світі проводять або німецькі, або американські банки), і російська сторона просто не зможе провести жодної операції.

Повна версія [тексту](#)

Експерт економічних програм
Центру Разумкова
Катерина МАРКЕВИЧ

ДЛЯ ІНВЕСТИРІВ УКРАЇНА МОЖЕ СТАТИ АЛЬТЕРНАТИВОЮ ЗАХІДНІЙ ЄВРОПИ

Згідно з дослідженням ЕУ “Знову в грі: Інвестиційна привабливість європейських країн”, кількість проектів, створених за рахунок прямих іноземних інвестицій у Європі, минулого року сягнула абсолютного максимуму. Завдяки прямим іноземним інвестиціям у 2013р. було профінансовано 3 955 проектів, що на 4% вище за показник 2012р.

Конкуренція за інвестора у Східній Європі загострилася. Якщо у 1990-х та на початку 2000-х років цей регіон сприймався інвесторами як однорідний, то тепер інвестори більше уваги звертають на внутрішню економічну ситуацію в цих країнах. Саме тому відбувається розрив – країни, що вдало провели

економічні реформи, наприклад, Польща, претендують на значно більшу долю інвестицій, ніж інші.

Якщо підписана Угода про асоціацію з ЄС буде підкріплена реальними економічними реформами та політичною стабілізацією, це може стати підґрунтям для інвестицій. Далеко не всі компанії готові до реінвестування в Західну Європу. Багатьом із них цікаві країни з дешевшою робочою силою. Саме тому Україна має всі шанси в перспективі стати цікавою альтернативою для інвестування.

Повна версія [тексту](#)

Директор економічних програм Центру Разумкова
Василь ЮРЧИШИН

Національна безпека і оборона

ПОДОЛАННЯ КРИЗИ ВИМАГАЄ КОМПЛЕКСНИХ ДІЙ

Успіх дій держави та суспільства із забезпечення безпеки країни багато в чому залежить від діагнозу проблемної ситуації, правильно визначених цілей виходу з неї та організації системної роботи з їх реалізації. Сьогодні під час формування антикризового плану дій спостерігаються переважно більш-менш правильні оцінки окремих аспектів ситуації, відповідно, висувуються ефектні (але не ефективні) розрізнені, слабо пов'язані між собою ініціативи з її нормалізації. Але в реалізації навіть цих ініціатив (не говорячи вже про стратегії, програми) чиновники надають перевагу уникненню зайвого клопоту, ховаючись за недосконалім законодавством. Більшість з них досі не усвідомили, що в Україні триває справжня війна.

Діагноз

Чомусь вважається, що надавши визначення російсько-українському конфлікту – “гібридна війна”, ми отримуємо відповідь, з чим нам необхідно боротися. У принципі, гібридна війна – це продовження політики з використанням широкого набору сил і засобів, форм і способів їх застосування, арсеналів новітніх технологій, наявних у розпорядженні сторін конфлікту, в широкому діапазоні просторових і часових параметрів. Виходячи з цього, будь-які війни, де використовується сукупність різноманітних способів силового (“жорсткого”) й “м'якого”) розв'язання протиріч, дипломатії, пропаганди, економічного тиску, військової сили, регулярних військ і парамілітарних формувань тощо, є гібридними. Тому говорити можна радше про ступінь їхньої “гібридності”.

У російсько-українському конфлікті замість традиційних зіткнень збройних формувань ми бачимо:

- Дії озброєних груп місцевих “колорадос” (сепаратистського, кримінального, терористичного забарвлення), явно або неявно очолюваних і координованих російськими спеціально підготовленими особами та диверсійними групами.

- Цим групам та їх очільникам Президентом Росії надана індульгенція “доблесно діяти” за спинами зомбованого російською пропагандою місцевого населення.
- Коли ж сепаратистська ейфорія місцевого “активу” в південно-східних регіонах пішла на спад, а бойовики почали відчувати брак живої сили та ресурсів, підвищилась інтенсивність надходження з російської території загонів бойовиків-найманців і зброї.
- З метою сковування українських боєздатних військ і запобігання їх застосуванню всередині країни Росія вдається до масштабних маневрів військ у прикордонних районах.

Тобто Кремлем використовується той набір сил, засобів, способів і сценаріїв їх застосування, який він вважає достатнім для досягнення своїх цілей у протистоянні із заздалегідь і цілеспрямовано зруйнованим сектором безпеки України. У міжнародній практиці конфлікти такого типу визначаються як “війна чужими руками” (*proxu war*). Мабуть, головними особливостями російсько-українського конфлікту є вмиле використання агресором потужної інформаційно-пропагандистської машини гебелівського типу, гра на заздалегідь “сконструйованих” вразливих місцях країни-жертви та масове залучення до конфлікту цивільного населення по обидва боки барикад. А вже як красиво назвати такий конфлікт – справа десята.

Повна версія [тексту](#)

Директор військових програм
Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ

ПОКИ РОСІЯ ПІДТРИМУВАТИМЕ БОЙОВИКІВ, КОНФЛІКТ НА СХОДІ УКРАЇНИ НЕ ЗАВЕРШИТЬСЯ

– Під час тимчасового перемир'я Україна зазнала людських втрат. Скажіть, будь ласка, чи потрібно було взагалі його оголошувати?

– Є факти, що Росія використала тимчасове перемир'я для того, щоб переправити через кордон військових, матеріальні ресурси, зброю, боеприпаси для підкріплення груп бойовиків, які діють на території України. Звісно, це погано. Під час тимчасового перемир'я українські військові переглянули підходи й оцінили ситуацію по-новому, зрозуміли, чого вони намагалися досягнути і яким насправді є результат.

– Тобто рішення Петра Порошенка відновити бойові дії було вимушене?

– Цей крок був абсолютно логічним, бо після додаткових трьох днів перемир'я стало зрозуміло: припинення вогню було одностороннім. Не говоримо про зовнішньополітичні фактори, які також відіграли свою роль як в оголошенні перемир'я, так і в його продовженні. Було очевидно, що перемир'я – це шлях у нікуди!

Тому наступне рішення правильне: дозволити наступати, враховуючи тиск і з боку суспільства, і з боку силовиків, які, так би мовити, змусили Президента дати дозвіл захищатися (якщо у нього

були, можливо, сумніви стосовно цього). Зарубіжні партнери до останнього переконували його прийняти інше рішення, але сталося так, як сталося. У результаті, всі, крім Росії, погодилися з тим, що рішення було логічне та необхідне.

– Що скажете стосовно того, що людей відправляють воювати без елементарного спорядження? Вони ж стають гарматним м'ясом!..

– Те, що ви зараз кажете, страшно! І що б чиновники не говорили, в цьому випадку немає жодного виправдання цим діям, бо вони є злочинними. Зокрема і тим чиновникам, які шукають пояснень тому, що людей відправляють у зону бойових дій без належного захисту. За це має нестися чітка і жорстка відповідальність!

– Як Ви оцінюєте звільнення з посади в.о. міністра оборони Коваля та призначення керівником відомства Гелетя?

– Мабуть, це не найкраще кадрове рішення Порошенка. Не було жодних застережень стосовно нового призначення начальника Генштабу. Стосовно міністра оборони, то тут є два важливі моменти. По-перше, це політична посада, і займатися політикою – головна функція міністра оборони

навіть у цих умовах. Він не обов'язково повинен бути генералом. Головна функція міністерства – забезпечення Збройних Сил, адміністративне керівництво, кадрове забезпечення тощо.

По-друге, звільнення Ковалю матиме й негативні наслідки. Те, що в Міноборони приходить людина із зовсім іншої силової структури, викличе спротив, може спрацювати корпоративний аспект несприйняття. Багато хто може цього не розуміти. Несприйняття військовими того факту, що ними керуватиме міліцейський генерал, можливе.

Це може здатися дрібницею, але може створити і серйозні проблеми: непрофесійні рішення з боку міністра і тихий саботаж цих рішень військовими. Це піде не на користь справі, тому сподіваюся, що це призначення тимчасове. Ця кадрова позиція була вимушена і тимчасова.

– Згідно з дослідженням Центру Разумкова, уже більше українців хоче в НАТО. Які фінансові зобов'язання бере на себе країна, якщо вона є членом Північноатлантичного Альянсу?

– Фінансовий аспект є важливим, але не головним. Незважаючи на економічну ситуацію в Україні, підтримка вступу її до НАТО збільшилася вдвічі, майже втричі – серед населення України. Але ймовірність ухвалення такого рішення є проблематичною. Можу з упевненістю сказати, що в середньостроковій перспективі нереально, щоб Україна набула членства в Альянсі.

Стосовно фінансового навантаження, що його несе країна, вступивши до системи колективної безпеки, то тут важко здійснити бухгалтерію, оскільки країна, вкладаючи кошти в систему колективної безпеки, отримує в середньому у 29 разів більше. А невеликі країни, як, наприклад, Естонія, отримують у сотні разів більше за ту суму, що вони вклали.

Це важко перенести у фінансову площину. Вимоги до всіх членів НАТО однакові – витрати на оборону мають бути не меншими, ніж 2% від ВВП.

Ця вимога НАТО відповідає українському законодавству. Проблема в тому, що багато країн-членів не дотримуються цієї вимоги, тому це є одним із спірних моментів у відносинах між країнами-членами.

– Останнім часом в Україні дедалі більше говорять про захист кордонів. Була навіть пропозиція збудувати паркан...

– Зокрема я підтримую пропозицію І. Коломойського. Не думаю, що це був PR. Допускаю, що це можуть бути бізнес-інтереси, але головним мотивом був захист кордонів. Очевидно, що кордон із Росією потрібен. Це матиме не лише практичне значення – це убезпечить нас від проникнення нелегальних мігрантів, контрабанди.

Народна мудрість каже: що вищий паркан, то кращий сусід. Крім того, цей кордон матиме символічне значення. Це покаже, що ми нарешті визначилися, і продемонструє провал політики Путіна, коли він, ухвалюючи рішення, результати яких ми нині бачимо в Україні, мав на меті розширити "руський мир", а насправді добився паркана між двома народами. Тому кордони матимуть і практичне, і символічне значення.

Повна версія тексту

*Співдиректор програм з питань
зовнішньої політики та міжнародної
безпеки Центру Разумкова
Олексій МЕЛЬНИК*

ЯК ЗАВЕРШИТИ АТО

Уже перший приклад припинення вогню показав, що мирні переговори з бойовиками до добра не доведуть. Тому зараз не повинно йтися ні про відновлення перемир'я, ні про проведення переговорів.

Так, для остаточного вирішення конфлікту переговори є необхідними. Але зараз на Сході просто немає з ким говорити. За всіма правилами військового мистецтва переговори з таким противником можна починати лише оточивши його й ізолювавши в якомусь населеному пункті. Після цього потрібно оголосити ультиматум, дати бойовикам час скласти зброю і здатися. А тих, хто не піде на це, потрібно знищувати без будь-яких подальших розмов.

Інших варіантів немає. Ті, хто заправляв усім у Слов'янську і Краматорську – це справжні бойовики, військові злочинці, бандити.

Звичайно, є ще і прості люди, які піддалися на обман і пішли за цими бойовиками. Їм потрібно допомогти. Але це завдання вже не для Збройних Сил України, а для особливих підрозділів Нацгвардії і СБУ. Їх завдання – відокремити зерна від половини: терористів і радикалів від звичайних громадян. Після цього з одними потрібно буде вести силову боротьбу, а з іншими – переговори.

Розмовляти з населенням Донбасу можна і потрібно. Але для цього потрібний легітимний суб'єкт переговорів. Ідеальний варіант – проведення виборів до місцевих органів влади. А для цього треба допомогти територіальним громадам, які там досі повноцінно не сформовані. На жаль, у Донбасі поняття не мають про те, що таке нормальне, адекватне місце

самоврядування. Донеччани повинні самі стати господарями свого життя і зрозуміти, що ніхто, крім них самих, не має права розпоряджатися їх долями. Але усвідомити потрібно не лише права, а й відповідальність: адже за результати переговорів і їх втілення їм теж доведеться відповідати самостійно. На жаль, у цьому напрямі ще ніхто не працює.

Хоча в іншому АТО показує серйозні успіхи. Втеча бойовиків зі Слов'янська і Краматорська – підтвердження того, що ефективність дій наших силових структур зростає. Покращується управління, взаємодія між армією, Нацгвардією і СБУ. Вони починають розуміти один одного. Якщо раніше частими були випадки, коли наші військові опинялися в оточенні і не могли дочекатися допомоги, то зараз таких випадків вже немає.

Звичайно, на нашу армію ще чекає важке випробування в Донецьку та Луганську. Адже це великі та густонаселені міста. Певний сценарій спрогнозувати складно, поки не можна передбачити, на чию сторону стануть донеччани та луганчани, а також організації на кшталт "Оплоту".

Найближчими днями нашої армії знадобиться суперпрофесіоналізм. Дії сил АТО доведеться корегувати майже кожну годину з урахуванням підтримки

населення і ситуації в інших містах. Зрозуміло одне: стріляти по Донецьку ніхто не буде. А це означає додаткові складнощі, додаткові жертви.

Аби зробити якісний прогноз, недостатньо оцінити дії нашої армії. Тут важливо три сторони: сили АТО, бойовики і населення. Кожна з них може докорінно змінити ситуацію.

Звичайно, все ще існує і ризик російського вторгнення. Саме тому частина наших Збройних Сил не бере участі в антитерористичній операції, а знаходиться на кордоні з РФ.

На це і був розрахунок Путіна – скувати частину наших сил на кордоні і таким чином хоч трохи допомогти бойовикам на Сході. Але плани Путіна постійно зриваються через те, що Росія завжди залишається за двома зайцями відразу, і в результаті залишається з порожніми руками. Саме половинчасті дії РФ дали нам шанс впоратися з позбавленими повноцінної військової підтримки бойовиками.

Повна версія [тексту](#)

*Директор військових програм Центру Разумкова
Микола СУНГУРОВСЬКИЙ*

Зовнішня політика

НОВИЙ СКЛАД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ: МАЙБУТНЄ ЄС ТА УКРАЇНИ

Вибори, що відбулися наприкінці травня в усіх країнах ЄС, характеризувалися високою мобілізацією євроскептиків. Волевиявлення виборців відзначилося зростанням результату ультраправих, зокрема, у Франції, де партія Національний фронт на чолі з Марін Ле Пен перемогла на виборах до ЄП Соціалістичну партію діючого Президента Ф.Олланда та консервативний Союз за Народний Рух. У Великій Британії перемогу здобула ультраправа популістська Партія незалежності Сполученого Королівства. Виборці в Данії, Греції, Ірландії та Болгарії також висловили недовіру правлячим елітам, проголосувавши за партії радикального спектру. У Греції перемогла ліворадикальна партія СИРИЗА, а 3 місце посіла неонацистська партія “Золотий світанок”. Угорська партія “Йоббік”, яка виступає за приєднання Закарпаття до Угорщини та визнає анексію Криму, отримала три депутатських мандати.

Один з найголовніших факторів, що мотивував громадян ЄС зробити вибір на користь євроскептиків, – це фінансово-економічна криза та прагнення продемонструвати своє невдоволення політикою партій при владі. Тобто, насамперед треба говорити про успіх популістських та екстремістських партій як висловлення вотуму недовіри правлячим традиційним партіям у Європі. Що ж стосується найбільших триумфаторів цих виборів, то успіх французького Національного Фронту пояснюється рядом чітких причин. Перш за все, його перемога з 24,85% голосів (після 6,34% на виборах до ЄП 2009р.) стала реальною через те, що діюча влада не змогла гідно протистояти економічній кризі та високому рівню безробіття. По-друге, Національний фронт у передвиборній агітації надсилав дуже чіткий сигнал виборцям, звинувачуючи у французькій кризі глобалізаційні процеси, бездіяльність політичних еліт, велику кількість іммігрантів. По-третє, партія зуміла мобілізувати свій електорат, який характеризується відданістю та активністю, не втрачаючи можливості вплинути на політичне життя своєї країни.

Необхідно відзначити, що під час цих виборів у деяких країнах ЄС проявилась і протилежна тенденція. У Німеччині, Австрії, Італії, Польщі та інших країнах національні партії влади загалом здобули перемогу. Тому результати цього річних виборів зовсім не є “трагічними”, як їх назвав Прем’єр-міністр Франції соціаліст М.Вальс. Дійсно, лише в 10 з 28 країн-членів ЄС обрали ультраправих євродепутатів. Євроскептики отримали додаткові місця лише в 6 країнах, а втратили їх – у 7. Більше того, на цих виборах дві нові ультраправі партії ввійшли до Парламенту, але 5 втратили своє представництво у Брюсселі. Отже, традиційним європейським силам (Європейська народна партія та Прогресивний

альянс соціалістів і демократів) вдалося зберегти більшість у ЄП, тому кардинальної зміни внутрішньої і зовнішньої політики ЄС не буде.

Хоча чисельність ультраправих у ЄП цього скликання і збільшилася, вона не є настільки значною, щоб істотно впливати на порядок денний. Більше того, ультраправі партії не змогли дійти згоди для утворення коаліції, а тому їх представники не отримають посад у Європарламенті. Разом з тим, не треба забувати, що новообраний парламент наділений більшими повноваженнями, ніж попередній. Головою Єврокомісії, фігурою, яка істотно впливає на політику ЄС, став консерватор Ж.-К.Юнкер. Він завжди достатньо дипломатично висловлювався стосовно євроінтеграційних перспектив України, не обіцяючи чітких перспектив членства, частіше роблячи акцент на енергетичній безпеці України та важливості врегулювання конфлікту на сході України мирними засобами. Не варто також забувати про заміну Ш.Фюле, Єврокомісара з питань розширення, адже від позиції персони, що перебуватиме на цій посаді, буде залежати інтеграція України до ЄС. Важливою особикою для нас є Високий представник Європейського Союзу з питань зовнішньої політики та політики безпеки (дехто пророкує на цю посаду саме Ш.Фюле та міністра закордонних справ Швеції К.Більдта). У новому Парламенті не буде відданих Україні окремих польських депутатів – таких, як П.Коваль, який очолював делегацію у справах співпраці ЄС-Україна, П.Залевські, який був заступником у Комітеті із закордонних справ ЄП та активно відстоював ідею європейської інтеграції України, Є.Бузек (президент ЄП з 14 липня 2009р. до 17 січня 2012р.) та інших. Разом з тим, дуже ймовірно, що їх замінять інші симпатичні Україні.

Та якою б важливою в нових політичних реаліях не була позиція ЄС у питанні інтеграції України до своїх лав, сьогодні першочерговим питанням для нашої держави є позиція новообраного Європейського парламенту в питанні врегулювання кризи на сході України та його адекватної політики стосовно Росії.

Повна версія [тексту](#)

*Молодший експерт
політико-правових програм
Центру Разумкова
Дарина СОКОЛОВА*

Дослідження були проведені з 28 березня по 2 квітня та з 6 по 11 червня 2014 року. Опитано відповідно 3 011 та 2 012 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України за винятком Криму за вибірками, що репрезентують доросле населення за основними соціально-демографічними показниками.

Більш докладно з результатами цих та інших досліджень, проведених самостійно соціологічною службою Центру Разумкова або разом з партнерами, можна ознайомитися на нашому сайті в рубриці "соціологічні опитування" <http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php>.

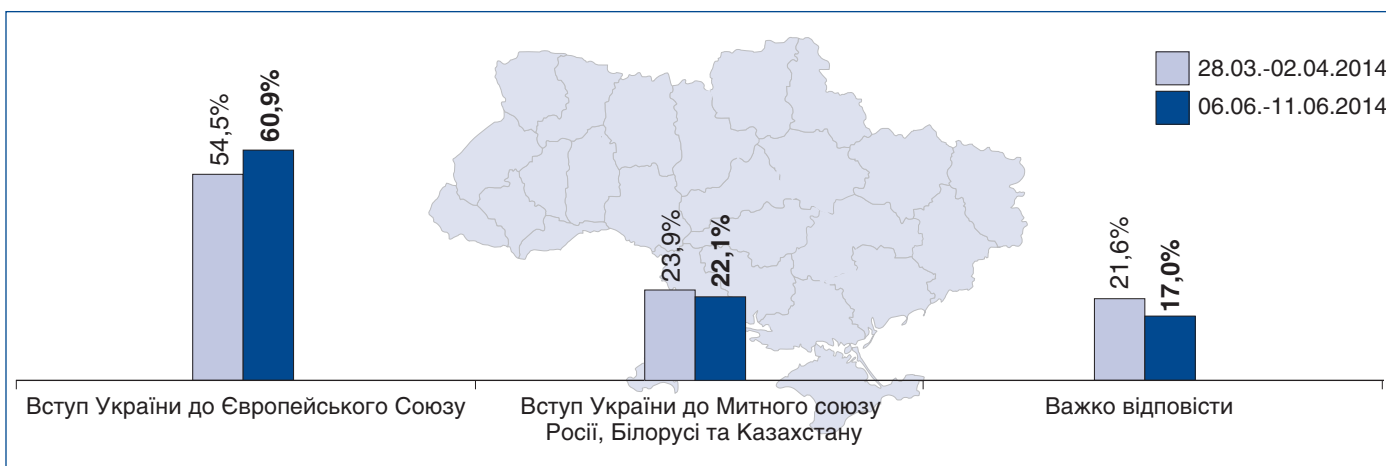
Яку форму територіального та політичного устрою України Ви підтримуєте?

% опитаних

До якого інтеграційного об'єднання повинна прагнути Україна в перспективі?

% опитаних

Ви за вступ України до НАТО чи проти?

% опитаних

Події Центру Разумкова

ВІЗИТ ПРОФЕСОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ АКАДЕМІЇ РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ

2 липня 2014р. в Центрі Разумкова відбулася зустріч з професором Національної дипломатичної академії Республіки Корея Ко Дже Намом. Центр Разумкова на зустрічі представляли співдиректор програм з питань зовнішньої політики та міжнародної безпеки Михайло Пашков та провідний експерт політико-правових програм Віктор Замятін.

Експерти Центру ознайомили гостя із поточною ситуацією в Україні після президентських виборів, станом українсько-російських відносин, а також перебігом антитерористичної операції на Донбасі.

ВІЗИТ ДЕЛЕГАЦІЇ ПОСОЛЬСТВА ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

4 липня 2014р. Центр Разумкова відвідала делегація Посольства Південно-Африканської Республіки на чолі з Надзвичайним і Повноважним Послом ПАР в Україні паном Крістіаном Бассоном (*Christiaan Basson*).

Центр Разумкова на зустрічі представляли співдиректор програм з питань зовнішньої політики та міжнародної безпеки Михайло Пашков та провідний експерт політико-правових програм Віктор Замятін.

Під час зустрічі обговорювалися загальна ситуація в Україні, стан відносин між Україною та Російською Федерацією, шляхи розв'язання кризи міжнародних інститутів безпеки, спричиненої діями Росії. Крім того, сторони обговорювали можливості для співпраці Центру з провідними аналітичними центрами ПАР.

ЗУСТРІЧ З МІНІСТРОМ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ ІТАЛІЇ

8 липня 2014р. заступник генерального директора – директор політико-правових програм Центру Разумкова Юрій Якименко взяв участь у зустрічі політичних експертів України з міністром закордонних справ Італії Ф.Могеріні під час її візиту до Києва.

Темами обговорення були можливості для створення сприятливих умов для деескалації насильства на Донбасі та реалізації мирного плану Президента,

а також перспективи конституційної реформи та децентралізації влади, можливості Італії як головної в ЄС країни для підтримки процесу реформ в Україні.

ВІЗИТ ДЕЛЕГАЦІЇ ЦЕНТРУ З ГУМАНІТАРНОГО ДІАЛОГУ

14 липня 2014р. Центр Разумкова відвідала делегація Центру з гуманітарного діалогу (Женева, Швейцарія), до якої увійшли старший науковий співробітник *Brookings Institute* (провідний неурядовий аналітичний центр у світі) Жан-Марі Гуенно (*Jean Marie Guehenno*) та регіональний директор Девід Борман. Від Центру Разумкова участь у зустрічі брали генеральний директор Анатолій Рачок, заступник генерального директора – директор політико-правових програм Юрій Якименко та співдиректор програм з питань зовнішньої політики та міжнародної безпеки Олексій Мельник.

Під час дискусії обговорювалися перспективи проведення в Україні багатьох реформ, зокрема, конституційної і правоохоронних органів, а також поточна ситуація в Україні, в тому числі – перебіг АТО на Сході України.

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ЕКОНОМІЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА РАЗУМКОВА

Адреса: 01015, Україна, Київ, вул. Лаврська, 16
Телефон: (044) 201-11-98, факс: (044) 201-11-99
Зворотній зв'язок: newsletter@razumkov.org.ua